

Odnos pridjevske i upitničke mjere dimenzija petofaktorskog modela ličnosti

Asmir Gračanin, Igor Kardum i Nada Krapić
Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

Na uzorku od 322 ispitanika ispitan je odnos pridjevske i upitničke mjere dimenzija petofaktorskog modela ličnosti. Pridjevska je mjera nastala izborom pridjevskih deskriptora dimenzija petofaktorskog modela u hrvatskom jeziku (Kardum i Smojver, 1993), dok je upitnička mjera nastala kompilacijom reprezentativnih rečeničnih deskriptora dimenzija petofaktorskog modela iz različitih upitnika (Ostendorf i Angleitner, 1992). Rezultati konfirmatorne faktorske analize pokazali su nešto lošiju prikladnost petofaktorske strukture upitničke u usporedbi s pridjevskom mjerom.

Usporedba ovih dviju mjera izvedena je ispitivanjem njihove međusobne povezanosti, zatim prediktivne vrijednosti jedne mjere za predviđanje rezultata u drugoj, te zajedničkim konfirmatornim faktorskim analizama u kojima su testirane tri hipoteze o njihovoj strukturi: o jednom generalnom faktoru, o dva faktora metode i hipoteza o petofaktorskoj strukturi. Općenito, rezultati ovih analiza pokazuju zadovoljavajuću konvergenciju četiriju faktora, dok se pridjevski V. faktor u većoj mjeri preklapa s upitničkom Ekstraverzijom nego s upitničkom Otvorenošću. Nadalje, Ekstraverzija je šire definirana u upitničkoj nego u pridjevskoj mjeri, što smanjuje njezinu diskriminativnu valjanost.

Cljučne riječi: petofaktorski model ličnosti, upitnička mjera, pridjevska mjera

UVOD

Psihologiji ličnosti potrebna je taksonomija osobina ličnosti koja kroz standardiziranu nomenklaturu omogućava jasnu komunikaciju među znanstvenicima (John i Srivastava, 1999). Nakon više desetljeća, među psiholozima ličnosti došlo je do slaganja o takvoj taksonomiji, te se dimenzije petofaktorskog modela ili modela Pet Velikih prihvaćaju kao skup dimenzija najvišeg reda koje prekrivaju čitavo područje opisa ličnosti. Treba, međutim, napomenuti da i najistaknutiji zagovornici ovog modela smatraju da ne treba apsolutno

isključiti mogućnost postojanja i nekih dodatnih temeljnih dimenzija ličnosti (McCrae i John, 1992). Tih se pet dimenzija ličnosti najčešće označavaju kao I. Ekstraverzija, II. Ugodnost, III. Savjesnost, IV. Emocionalna stabilnost (neuroticizam) i V. Otvorenost za iskustva (kultura, intelekt).

Petofaktorski model potječe primarno iz istraživanja opisa ličnosti kojima se ljudi koriste u svakodnevnom jeziku, odnosno iz tzv. leksičkog pristupa. Ovaj se pristup temelji na pretpostavci da one individualne razlike koje su bile najznačajnije u svakodnevnim interakcijama među pojedincima postaju enkodirane u njihov jezik. Što su te razlike važnije, u većoj se mjeri primjećuju, te se na kraju počinju označavati pojedinim riječima (Goldberg, 1982). Istraživanja koja se zasnivaju na ovoj hipotezi nastoje prikupiti termine koji označavaju karakteristike ličnosti unutar nekog jezika te ispitati njihove međusobne povezanosti, odnosno utvrditi njihovu strukturu. Ti su ter-

Svu korespondenciju koja se odnosi na ovaj članak adresirati na Asmir Gračanin, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Trg Ivana Klobučarića 1, 51000 Rijeka.

E-mail: Asmir.Gracanin@human.pefri.hr

mini najčešće pridjevi ili pak imenice i glagoli koji imaju pridjevske karakteristike.

Međutim, petofaktorska struktura vrlo slična onoj koja se dobiva na osnovi analize pridjeva može se pronaći i u složenim mjerama ličnosti koje nisu nastale u okviru leksičkog pristupa, kao što su Myers-Briggs Type Indicator (McCrae i Costa, 1989), Personality Research Form (Costa i McCrae, 1992) i California Psychological Inventory (McCrae, Costa i Piedmont, 1993), a koristeći drugačije teorijske pristupe konstruirani su i upitnici posebno namijenjeni mjerenju dimenzija petofaktorskog modela (npr. NEO-PI-R, Costa i McCrae, 1995; BFQ, Caprara i sur., 1993). Iako se upitnički pristup mjerenju dimenzija petfaktorskog modela, kojeg karakteriziraju rečenični opisi ponašanja, u velikoj mjeri poklapa s pridjevskim, upitničke i pridjevske mjere dimenzija petofaktorskog modela imaju drugačija teorijska polazišta i drugačiju formu, pa između njih postoje i nezanemarive teorijske i praktične razlike.

Jedna od teorijskih prednosti leksički deriviranih pridjevskih mjera u odnosu na upitničke mjere dimenzija petofaktorskog modela proizlazi iz činjenice da one potječu iz analize svih riječi koje se u nekom jeziku koriste za opisivanje ličnosti (Peabody, 1987; Saucier i Goldberg, 2001). Pristalice leksičkog pristupa (Digman, 1990; Goldberg, 1982; Hofstee, 1990; John, 1990; Saucier i Goldberg, 2001) ističu da je nedostatak pristupa koji koristi rečenične fraze u tome što je mogući broj različitih čestica u obliku rečenica praktički beskonačan, te je njihova specifikacija i eventualna taksonomija vrlo složena i nužno manje sistematična. Za razliku od te strategije, leksički pristup polazi od velikog ali konačnog broja termina koji u svakodnevnom jeziku služe kao oznake atributa ličnosti, što dovodi do toga da su modeli koji koriste takav pristup integrativniji, jednoznačniji, te da imaju veću heurističku vrijednost (John, 1990). Osim toga, pridjevske mjere koje su proizašle iz leksičkog pristupa teorijski zadovoljavaju uvjet sadržajne valjanosti, dok je za rečenične mjere gotovo nemoguće utvrditi koliko dobro reprezentiraju moguće opise ličnosti. No, bez obzira na navedenu prednost, još uvijek ne postoji slaganje o standardnom skupu pridjevskih mjera (Briggs, 1992). Neki autori (npr. Goldberg, 1992; Goldberg i Somer, 2000) predlažu da bi se taj problem mogao riješiti standardizacijom postupaka za izbor pridjeva

iz ukupnog broja termina namijenjenih opisu ličnosti unutar pojedinog jezika.

Međutim, pojedini istraživači smatraju da svakodnevni jezik nije odgovarajuće polazište za znanstveno proučavanje ličnosti. To se najbolje očituje u činjenici da brojne teorije ličnosti u svojoj osnovi imaju ideju da ljudi nisu svjesni osnovnih odrednica ličnosti, pa tako ni u svojem jeziku ne mogu zahvatiti njezine ključne koncepte. Tako npr. McCrae (1990) odbacuje strogi paralelizam između strukture jezika i strukture ličnosti. Osim toga, svaki od pet faktora identificiranih u okviru leksičkog pristupa ima duboke konceptualne korijene u psihologiji ličnosti i može ih se shvatiti s različitih teorijskih perspektiva (McCrae i Costa, 1996). Zbog toga pridjevske mjere proizašle iz leksičkog pristupa ne mogu biti jednako uspješne u zahvaćanju strukture ličnosti kao što to mogu biti rečenične mjere od kojih se sastoje upitnici proizašli iz različitih teorija ličnosti. S druge strane, neki autori smatraju da je leksički pristup prvenstveno okvir za opisivanje, a ne za objašnjavanje ličnosti (npr. Saucier i Goldberg, 1996, 2001). Kao argument za prikladnost korištenja termina iz svakodnevnog jezika u znanstvenom opisivanju ličnosti ovi autori koriste ideju da su znanstveni koncepti koji se odnose na ljudsko ponašanje neizbježno povezani sa svakodnevним jezikom, budući da se na kraju ipak moraju moći objasniti takvim jezikom (De Raad, 1998; Saucier i Goldberg, 1996, 2001).

Jedan od argumenata protiv korištenja pridjevskih mjera je niska frekvencija njihove upotrebe u svakodnevnom govoru. Naime, pri opisivanju pojedinog obilježja ličnosti ljudi u većoj mjeri koriste duže semantičke cjeline, odnosno fraze ili rečenice (Trapnell, 1994), pa se može reći da opisivanje osobina ličnosti pomoću pridjeva stavlja ispitanike u umjetnu situaciju. Osim toga, pridjevske su mjere u pravilu apstraktnije, te usprkos razrađenim postupcima selekcije čestica ponekad sadrže termine koji su nepoznati i teško razumljivi značajnom dijelu populacije (Briggs, 1992). Stoga ne čudi činjenica da su pridjevske mjere češće korištene u teorijske svrhe, dok se u praksi češće koriste upitničke mjere. Mnogi konstruktori upitnika započeli su s konceptima opisanim pridjevima, a završili s rečenicama koje su im omogućile pokrivanje tih koncepta na konkretnijoj razini (Hofstee, 1990).

Čestice u obliku rečenica predstavljaju nižu odnosno specifičniju razinu opisa ličnosti, što ima određenih prednosti, ali i nedostataka (Saucier i Goldberg, 2001). Naime, s obzirom na to da mjere specifična ponašanja, upitničke mjere trebale bi bolje predviđati konkretne ponašajne kriterije, što je nekim istraživanjima i potvrđeno (npr. Cellar i sur., 1996). Međutim, budući da rečenice opisuju specifičnija ponašanja, može se dogoditi da unatoč izraženosti određene osobine ipak kod nekih osoba ne dolazi do manifestacija određenih ponašanja karakterističnih za tu osobinu. Dakle, osim što upitničke mjere same po sebi uključuju duže čestice, one, da bi mogle obuhvatiti varijacije ličnosti u jednakoj mjeri kao i sukladne pridjevske mjere, moraju sadržavati i veći broj čestica. U skladu s time, pridjevske su mjere znatno ekonomičnije od rečeničnih, jer osim što zauzimaju manje prostora, zahtijevaju i manje vremena za procesiranje čestica. No, kratkoćom pridjevskih mjera žrtvovani su kontekstualni i motivacijski elementi čestica (Briggs, 1992). Kontekst može uključivati situacije u kojima pojedina osobina dolazi do izražaja, što omogućava bolju diskriminativnost, dok motivacijski elementi mogu omogućiti razlikovanje između ponašanja i njihovih uzroka.

Prednost rečeničnih formi upitnika očituje se i u bogatijem sadržaju mjerenih osobina, te u većoj preciznosti mjerenja (Briggs, 1992). Na primjer, fraze kao što su "ima interesa za umjetnost" i "radoznao je i zanimaju ga brojne različite stvari" možemo svrstati pod osobinu koju opisuje pridjev "svestran", međutim, one se odnose na relativno različita područja te osobine i omogućavaju njezino bolje mjerenje u usporedbi s izoliranim pridjevom. Govoreći o preciznosti treba primijetiti da se isti pridjev može vezati uz više temeljnih dimenzija ličnosti (Trapnell, 1994). Na primjer, pridjev "brižljiv" može se odnositi na brižljivost u odnosima s drugim ljudima, ali i na brižljivost pri obavljanju zadataka, pa prema tome može biti istovremeno povezan s dimenzijama Ugodnosti i Savjesnosti, što potvrđuje i analiza pridjeva unutar hrvatskog jezika (Mlačić i Ostendorf, u tisku). Dodatni problem s pridjevskim mjerama javlja se pri prijevodu na drugi jezik. Naime, dok rečenični izrazi pri prijevodu omogućavaju zadržavanje jasno definiranog sadržaja (Briggs, 1992), pridjevi mogu dobiti sasvim drugo značenje. U skladu

s time, za rečenične se mjere i u prijevodu u većoj mjeri može očekivati potvrda izvorne faktorske strukture, dok je za pridjevske mjere prikladnije ispitati faktorsku strukturu osobina ličnosti unutar svakoga pojedinog jezika.

Za razliku od upitničkih, pridjevske su mjere znatno transparentnije, odnosno na osnovi čestica u obliku pridjeva ispitanici lakše mogu zaključivati o tome koje se osobine ispituju (Cellar i sur., 1996; Goldberg, 1992). Stoga se može očekivati da su pridjevske mjere podložnije iskrivljavanju odgovora ispitanika. Cellar i suradnici (1996) su u situaciji u kojoj su ispitanici bili motivirani za pozitivniju samoprezentaciju našli drugačiju strukturu pridjevske u odnosu na upitničku mjeru dimenzija petofaktorskog modela. Dok je za upitničku mjeru bila prikladnija petofaktorska struktura, za pridjevsku mjeru prihvatljivije je bilo šestofaktorsko rješenje, pri čemu se dodatni faktor odnosio na pozitivnu evaluaciju. S druge strane, veća transparentnost pridjeva dovodi do toga da ispitanici na sličniji način odgovaraju na čestice pojedinog faktora, što rezultira njihovom većom povezanošću s odgovarajućim faktorima, odnosno jednostavnijim faktorskim strukturama nego kod upitničkih mjera (Goldberg, 1992).

Jedna od najznačajnijih i najkonzistentnijih razlika između upitničkih i pridjevskih mjera dimenzija petofaktorskog modela ličnosti očituje se u sadržaju V. faktora. Naime, pridjevski oblik V. faktora nešto je uži, te se najčešće naziva Intelpekt ili Imaginacija, dok je njegov rečenični oblik sadržajno obuhvatniji, pa se često označava kao Otvorenost za iskustva (John i Srivastava, 1999). Istraživanja strukture ličnosti pokazala su da su u engleskom jeziku komponente V. faktora međusobno različitije ako se mjere upitničkim u odnosu na pridjevske mjere. Upitničke mjere sadrže komponente koje istovremeno obuhvaćaju Intelpekt i Otvorenost za iskustva, dok pridjevske uglavnom prekrivaju intelektualnu kompetenciju i kreativnost (Trapnell, 1994). Osim toga, usporedba strukture pridjevskog i upitničkog V. faktora u engleskom jeziku pokazala je da je komponenta pridjevskog V. faktora koja se odnosi na intelektualnu kompetenciju u većoj mjeri povezana s upitničkim faktorom Savjesnost nego s drugom komponentom pridjevskog V. faktora (Trapnell, 1994). Unatoč neslaganju nekih autora (npr. Saucier, 1992, 1994), čini se da iz pridjevskih mjera u engle-

skom jeziku proizlazi V. faktor koji se uglavnom odnosi na intelektualne sposobnosti, dok upitnički V. faktor uz to obuhvaća i afektivne dispozicije iz kojih proizlazi traženje različitosti i promjena (McCrae, 1990; Trapnell, 1994). Kako navodi McCrae (1990), uzrok navedenim razlikama je nezastupljenost nekih važnih osobina ličnosti u svakodnevnom jeziku, zbog čega upitnički oblik mjerenja ima prednost nad pridjevskim.

U odnosu na ostale dimenzije petofaktorskog modela, veličina i sadržaj pridjevskog V. faktora najosjetljiviji su i na međukulturalne i međujezične razlike. Naime, prva četiri faktora relativno se jasno i dosljedno repliciraju u različitim jezicima, dok se npr. dimenzija koja je u engleskoj leksičkoj strukturi nazvana Intelekt u francuskom jeziku javlja tek kao šesti faktor (Boies i sur., 2001). Također, sadržaj V. faktora vrlo je različit u različitim jezicima, pa se tako u francuskom (Boies i sur., 2001), talijanskom (Caprara i Perugini, 1994) i holandskom jeziku (De Raad, Hendriks i Hofstee, 1992) on odnosi na imaginaciju i nekonvencionalnost, u engleskom (Saucier i Goldberg, 1996) i njemačkom (Angleitner, Ostendorf i John, 1990) na intelekt, dok je u mađarskom jeziku taj faktor nazvan Integritet, te se sadržajno u potpunosti razlikuje od Intelekt i Otvorenosti za iskustva (De Raad i Szirmak, 1994). Napokon, primjenom leksičkog pristupa u hrvatskom jeziku dobiven je V. faktor koji je sadržajno interpretiran kao Intelekt (Mlačić i Ostendorf, u tisku). Goldberg (1992) je ispitivao povezanost pridjevske mjere petofaktorskog modela s upitničkom mjerom NEO-PI i našao najnižu povezanost upravo za V. faktor. Slične su rezultate dobili John i Srivastava (1999), uspoređujući Goldbergove pridjevske deskriptore (Goldberg, 1992) i upitnik NEO-FFI (Costa i McCrae, 1995), pri čemu je uz nižu povezanost V. faktora nađena i nešto niža povezanost za I. Faktor. Dakle, operacionalizacije proizašle iz leksičkog i upitničkog pristupa pokazuju najniže slaganje za V. faktor.

Cilj je ovog istraživanja bio ispitati strukturu upitničke i pridjevske mjere dimen-

zija petofaktorskog modela, kao i njihov međusobni odnos. U skladu s prethodno navedenim istraživanjima, može se očekivati manja prikladnost petofaktorske strukture za upitniku nego za pridjevsku mjeru, te relativno visoka konvergencija dviju mjera za prva četiri faktora, a niža za V. faktor.

METODA

Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 332 ispitanika (138 ženskog i 194 muškog spola) u dobi od 18 do 27 godina ($M=21.37$; $SD=1.93$), studenata na različitim fakultetima Sveučilišta u Rijeci.

Instrumentarij

Pridjevsku mjeru petofaktorskog modela ličnosti konstruirali su Kardum i Smojver (1993), polazeći od 1400 riječi, uglavnom pridjeva, koje se u hrvatskom jeziku koriste za opis različitih karakteristika ličnosti. Mjera je konstruirana s ciljem zahvaćanja dimenzija petofaktorskog modela u hrvatskom jeziku. U ovom je istraživanju korišteno 48 pridjeva za koje je na osnovi prethodnih istraživanja utvrđeno da relativno dobro pokrivaju svih pet faktora (Kardum i Smojver, 1993; Žakula, 1997). Broj čestica kreće se od 8 za ekstraverziju i emocionalnu stabilnost do 12 za savjestnost. Zadatak ispitanika bio je da na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva procijene koliko ih dobro svaki pridjev opisuje (0 – uopće se ne odnosi na mene; 4 – u potpunosti se odnosi na mene). Da bi provjerili strukturu ove mjere, najprije je izvršena konfirmatorna faktorska analiza kojom je testirana pretpostavka o petofaktorskoj strukturi. Iako je testirana i hipoteza o međusobno nezavisnim faktorima, znatno jednostavnija struktura i bolji indeksi pogodnosti dobiveni su modelom koji dopušta međusobnu povezanost faktora. Indeksi pogodnosti za taj model prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Indeksi pogodnosti za pridjevsku i upitničku mjeru petofaktorskog modela

INDEKSI POGODNOSTI	PRIDJEVSKA MJERA	UPITNIČKA MJERA	REFERENTNE VRIJEDNOSTI
Hi-kvadrat; stupnjevi slobode; p	1450.20; 969; p < 0.001	2973.67; 2144; p < 0.001	Neznačajan hi-kvadrat
Comparative Fit Index (CFI)	0.92	0.82	≥ 0.90
Goodness of Fit Index (GFI)	0.85	0.79	≥ 0.85
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	0.81	0.77	≥ 0.80
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	0.039	0.034	≤ 0.06
Root Mean Square Residual (RMR)	0.056	0.060	≤ 0.10

Osim hi-kvadrat testa, svi preostali indeksi pogodnosti ukazuju na adekvatnost petofaktorske strukture pridjevske mjere. Hi-kvadrat je statistički značajan, međutim, ovaj je indeks jako osjetljiv na veličinu uzorka, tako da je kod velikih uzoraka (većih od 200) rijetko neznačajan. Zbog toga se preporučuje da se on podijeli s brojem stupnjeva slobode, pri čemu su prihvatljive vrijednosti manje od 3 (Kline, 1998). U ovom slučaju omjer između vrijednosti hi-kvadrata i stupnjeva slobode iznosi 1.50. Rezultati faktorske analize pokazuju da su sve čestice značajno zasićene predviđenim faktorima. Modifikacijski indeksi ukazivali su na potrebu da se u nekoliko slučajeva predvide i povezanosti između pogrešaka mjerenja, kao i sekundarna opterećenja. Međutim, dobivena sekundarna opterećenja u svim su slučajevima bila znatno manja od onih predviđenih osnovnim modelom.

Pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) pojedinih faktora pridjevske mjere iznose 0.88 za Ekstraverziju, 0.84 za Ugodnost, 0.85 za Savjesnost, 0.79 za Emocionalnu stabilnost i 0.79 za Otvorenost/Intelekt. Spolne razlike dobivene su na skali Savjesnosti ($t=2.49$; $p=0.013$), na kojoj ispitanici ženskog spola postižu značajno više rezultate i na skali Emocionalne stabilnosti ($t=2.88$; $p=0.004$), na kojoj više rezultate postižu ispitanici muškog spola. S L-skalom značajno su povezane Ugodnost (0.25 ; $p<0.001$), Savjesnost (0.22 ; $p<0.001$) i Emocionalna sta-

bilnost (0.20 ; $p<0.001$). Korištena je L-skala iz Eysenckovog upitnika ličnosti (EPQ) (Miharija, 1994).

Kao upitnička mjera petofaktorskog modela ličnosti korištene su čestice koje su iz različitih upitnika ličnosti kompilirali Ostendorf i Angleitner (1992) i koje, prema rezultatima njihova istraživanja, predstavljaju reprezentativne deskriptore svih dimenzija tog modela. Čestice su bile kompilirane iz četiriju upitnika: PRF-A (Personality Research Form A; Jackson, 1984), FPI-R (Freiburg Personality Inventory – Revised Form; Fahrenberg, Hampel i Selg, 1984), EPI-A (Eysenck Personality Inventory – Form A; Eysenck i Eysenck, 1968) i NEO Personality Inventory (Costa i McCrae, 1985). U ovom je istraživanju korišteno po 15 čestica za svaku dimenziju, međutim, na osnovi analize pouzdanosti neke su čestice izbačene iz daljnjih analiza, tako da je ukupan broj korištenih čestica bio 69.

Konfirmatornom faktorskom analizom također je provjerena pretpostavljena petofaktorska struktura upitničke mjere. Kao i kod pridjevske mjere, jednostavnija struktura i bolji indeksi pogodnosti dobiveni su modelom koji dopušta povezanost među faktorima. Dobiveni indeksi pogodnosti za taj model prikazani su u Tablici 1. Općenito, oni pokazuju nešto lošiju prikladnost petofaktorske strukture upitničke mjere u usporedbi s pridjevskom. Indeksi koji govore o ukupnoj količini objašnjene varijance nešto su ispod preporučenih

granica prihvatljivosti, dok su indeksi koji govore o rezidualnom varijabilitetu i razlici između strukture kovarijanci populacije i one predviđene modelom prihvatljivi. Omjer između vrijednosti hi-kvadrata i stupnjeva slobode iznosi 1.39, što je s obzirom na broj ispitanika također prihvatljivo. Sve su čestice najviše i značajno zasićene predviđenim faktorima, pa iako je i u ovom slučaju bilo potrebno predvidjeti neke povezanosti između pogreška mjerenja, kao i neka sekundarna opterećenja, može se zaključiti da je petofaktorska struktura prikladna i za ovu mjeru.

Pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) pojedinih faktora upitničke mjere iznose 0.75 za Ekstraverziju, 0.70 za Ugodnost, 0.72 za Savjesnost, 0.83 za Emocionalnu stabilnost i 0.69 za Otvorenost. Spolne su razlike dobivene na skalama Ugodnosti ($t=3.15$; $p=0.002$) i Savjesnosti ($t=3.44$; $p=0.001$), na kojima ispitanici ženskog spola postižu više rezultate, te Emocionalne stabilnosti ($t=4.65$; $p<0.001$) na kojoj više rezultate

postižu ispitanici muškog spola. S L-skalom značajno su povezane Ugodnost (0.32; $p<0.001$), Savjesnost (0.14; $p=0.012$) i Emocionalna stabilnost (0.30; $p<0.001$).

Postupak

Ispitivanje je bilo anonimno, a provedeno je u grupama koje je sačinjavalo do 35 ispitanika. Redoslijed upitnika je variran, tako da je polovica ispitanika najprije ispunila upitničku, a polovica pridjevsku mjeru petofaktorskog modela ličnosti. Uz navedeni instrumentarij, primijenjeni su i neki drugi upitnici koji nisu korišteni u ovom istraživanju.

REZULTATI

Najprije su izračunate korelacije između dimenzija petofaktorskog modela mjerenih pridjevima i upitnikom. Ove su korelacije prikazane u Tablici 2.

Tablica 2. Korelacije između dimenzija petofaktorskog modela mjerenih pridjevima i upitnikom

	E-UP	U-UP	S-UP	ES-UP	O-UP	E-PR	U-PR	S-PR	ES-PR
U-UP	0.37***								
S-UP	0.40***	0.23***							
ES-UP	0.08	0.16**	0.16**						
O-UP	0.46***	0.18**	0.37***	0.10					
E-PR	0.59***	0.29***	0.20***	0.04	0.23***				
U-PR	0.33***	0.54***	0.22***	0.29***	0.22***	0.38***			
S-PR	0.32***	0.15**	0.56***	0.24***	0.15**	0.25***	0.41***		
ES-PR	0.27***	0.27***	0.14*	0.65***	0.13*	0.26***	0.36***	0.24***	
O/I-PR	0.48***	0.23***	0.34***	0.17**	0.43***	0.36***	0.33***	0.36***	0.23***

*** $p<0.001$; ** $p<0.01$; * $p<0.05$;

UP-upitnik; PR-pridjevska mjera; E-Ekstraverzija, U-Ugodnost; S-Savjesnost; ES-Emocionalna stabilnost; O-Otvorenost, O/I-Otvorenost/Intelekt

Zatamnjeni su koeficijenti koji pokazuju povezanost između istih dimenzija mjerenih upitnikom i pridjevskom mjerom

Korelacije između pet dimenzija ličnosti mjerenih upitnikom uglavnom su značajne i kreću se od 0.08 (Ekstraverzija i Emocionalna stabilnost) do 0.46 (Ekstraverzija i Otvorenost). Općenito, Emocionalna stabilnost je najmanje povezana s ostalim dimenzijama ličnosti, dok najviše korelacije ostvaruje Ekstraverzija. Sve korelacije između dimenzija ličnosti petofaktorskog modela dobivene pridjevskom mjerom značajne su i pozitivne, a kreću se od 0.23

(Otvorenost/Intelekt i Emocionalna stabilnost) do 0.41 (Savjesnost i Ugodnost).

Povezanosti između upitničke i pridjevske mjere pokazuju da su osim kod Otvorenosti, tj. Otvorenosti/Intelekta, kod svih ostalih dimenzija najviši oni koeficijenti koji govore o povezanost između istih dimenzija mjerenih na dva načina. S pridjevskom mjerom Otvorenosti/Intelekta nešto je više povezana upitnička mjera Ekstraverzije (0.48;

$p < 0.001$) nego upitnička mjera Otvorenosti (0.43; $p < 0.001$). Općenito se može reći da je upitnička mjera Ekstraverzije u umjerenim pozitivnim korelacijama s pridjevskim mjerama ostalih četiriju dimenzija, te da su te korelacije veće nego one koje ostvaruje pridjevska mjera ove dimenzije. Nasuprot tome, pridjevska mjera Otvorenosti/Intelektu više je povezana s upitničkim mjerama nego upitnička s pridjevskim. Korelacije između istih dimenzija mjenjenih na dva načina veće su od svih korelacija dobivenih pridjevskom mjerom, dok je samo jedna korelacija dobivena upitničkom mjerom (0.46 između Ekstraverzije i Otvorenosti) veća od povezanosti između istih dimenzija dobivenih različitim mjerama (0.43 za dimenziju Otvorenosti tj. Otvorenosti/Intelektu). Dakle, na osnovi dobivenih korelacija može se reći da postoji zadovoljavajući stupanj konvergencije između upitničke i pridjevske mjere petofaktorskog modela ličnosti.

Da bi detaljnije ispitali konvergentno-diskriminantnu valjanost dviju mjera petofaktorskog modela ličnosti, izvedeno je i nekoliko konfirmatornih faktorskih analiza. Njima su testirane tri hipoteze o strukturi upitničkih i pridjevskih mjera petofaktorskog modela. Početni model temelji se na tome da su gotovo sve dobivene korelacije unutar i između pridjevske i upitničke mjere pozitivne i umjereno visoke, pa je njime testirana hipoteza o jednom generalnom faktoru. Drugim modelom testirana je hipoteza o dva faktora metode, pri čemu bi prvim bilo zasićeno svih pet upitničkih, a drugim svih pet pridjevskih mjera. Trećim modelom izravno je testirana hipoteza o konvergentno-diskriminantnoj valjanosti, odnosno pretpostavljeno je da će svaki od pet faktora biti zasićen svojom upitničkom i pridjevskom mjerom. Dobiveni indeksi pogodnosti za sva tri modela prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Indeksi pogodnosti za tri strukture upitničkih i pridjevskih mjera petofaktorskog modela ličnosti

INDEKSI POGODNOSTI	1 FAKTOR	2 FAKTORA	5 FAKTORA	REFERENTNE VRIJEDNOSTI
Hi-kvadrat; stupnjevi slobode; p	47.75; 25; p=0.004	59.58; 26; p=0.0002	20.51; 18; p=0.304	Neznačajan hi-kvadrat
Comparative Fit Index (CFI)	0.98	0.97	0.98	≥ 0.90
Goodness of Fit Index (GFI)	0.97	0.97	0.98	≥ 0.85
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	0.94	0.93	0.96	≥ 0.80
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	0.052	0.062	0.021	≤ 0.06
Root Mean Square Residual (RMR)	0.045	0.053	0.023	≤ 0.10

Indeksi koji govore o ukupnoj količini objašnjenja varijance, kao i oni koji govore o rezidualnom varijabilitetu i razlici između strukture kovarijanci populacije i one predvi-

đene modelom prihvatljivi su kod sva tri testirana modela. Međutim, hi-kvadrat test statistički je neznačajan samo kod petofaktorske strukture. Dodatno, razlike među dobivenim

hi-kvadratima pokazuju da je petofaktorska struktura prikladnija i od jednofaktorske ($\Delta \chi^2=27.24$; $df=7$; $p<0.001$) i od dvofaktorske ($\Delta \chi^2=39.07$; $df=8$; $p<0.001$), te da je jednofaktorska struktura prikladnija od dvofaktorske ($\Delta \chi^2=11.83$; $df=1$; $p<0.01$). Dakle, dobiveni rezul-

tati najviše govore u prilog petofaktorskoj, a najmanje u prilog strukturi koja sadrži dva faktora metode, pridjevski i upitnički. U Tablici 4 prikazani su rezultati konfirmatorne faktorske analize kojom je testirana hipoteza o petofaktorskoj strukturi.

Tablica 4. Rezultati zajedničke konfirmatorne faktorske analize pridjevskih i upitničkih mjera kojom je testirana hipoteza o petofaktorskoj strukturi

MJERE	F1	F2	F3	F4	F5
EKSTRAVERZIJA – PR	0.68				
EKSTRAVERZIJA – UP	0.86				
UGODNOST – PR		0.89			
UGODNOST – UP		0.62			
SAVJESNOST – PR			0.81		
SAVJESNOST – UP			0.70		
EMOC. STABILNOST – PR				0.63	
EMOC. STABILNOST – UP				0.97	
OTVORENOST/INTELEKT – PR					0.80
OTVORENOST – UP					0.54

PR – pridjevska mjera; UP – upitnik

Na kraju, odnos između pridjevske i upitničke mjere petofaktorskog modela ličnosti ispitan je i pomoću regresijskih analiza. Izvedena su dva niza od pet regresijskih analiza, pri čemu su u prvom slučaju kao zavisne varijable korištene upitničke mjere, a kao nezavisne pridjevske, dok je u drugom slučaju bilo obratno. Rezultati ove analize također govore o stupnju konvergentno-diskriminantne valjanosti, i to u onoj mjeri u kojoj je svaku zavisnu varijablu što je moguće više predvidjeti na osnovi istovrsne dimenzije mjerene drugom mjerom, odnosno što je moguće manje na osnovi preostale četiri dimenzije. Korištena je kompletna metoda regresije, a dobiveni su rezultati prikazani u Tablici 5.

Kada su kao zavisne varijable korištene upitničke mjere petofaktorskog modela ličnosti, tada su u svim slučajevima istovrsne pridjevske mjere njihovi najsnažniji prediktori. Dobiveni beta ponderi za najsnažnije prediktore relativno su visoki i kreću se od 0.40 za Otvorenost do 0.64 za Emocionalnu stabilnost. Uz očekivane, po jedan dodatni značajan prediktor javlja se kod dimenzija Ugodnosti, Savjesnosti i Emocionalne stabilnosti, dva se javljaju kod Ekstraverzije, dok dimenziju Otvorenosti značajno predviđa samo istovrsna pridjevska mjera. Beta ponderi dodatnih prediktora višestruko su niži od očekivanih najsnažnijih prediktora i kreću se od 0.10 do 0.26.

Tablica 5. Rezultati regresijskih analiza za pridjevske i upitničke mjere petofaktorskog modela

ZAVISNE VARIJABLE – UPITNIČKA MJERA		ZAVISNE VARIJABLE – PRIDJEVSKA MJERA	
EKSTRAVERZIJA			
	Beta		Beta
Ekstraverzija	0.45***	Ekstraverzija	0.59***
Otvorenost/Intelekt	0.26***		
Savjesnost	0.10*		
R = 0.66***		R = 0.59***	
UGODNOST			
	Beta		Beta
Ugodnost	0.52***	Ugodnost	0.46***
Savjesnost	-0.13*	Emocionalna stabilnost	0.20***
R = 0.57***		R = 0.60***	
SAVJESNOST			
	Beta		Beta
Savjesnost	0.52***	Savjesnost	0.53***
Otvorenost/Intelekt	0.17***	Ekstraverzija	0.18***
		Emocionalna stabilnost	0.16***
		Otvorenost	-0.14**
R = 0.59***		R = 0.61***	
EMOCIONALNA STABILNOST			
	Beta		Beta
Emocionalna stabilnost	0.64***	Emocionalna stabilnost	0.63***
Ekstraverzija	0.19***	Ekstraverzija	0.21***
		Ugodnost	0.11*
R = 0.68***		R = 0.69***	
OTVORENOST		OTVORENOST/INTELEKT	
	Beta		Beta
Otvorenost/Intelekt	0.40***	Ekstraverzija	0.30***
		Otvorenost	0.23***
		Savjesnost	0.11*
		Emocionalna stabilnost	0.10*
R = 0.44***		R = 0.56***	

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05; prikazani su samo statistički značajni prediktori

Kada su kao zavisne varijable korištene pridjevske mjere, tada su osim kod Otvorenosti/Intelekt istovrsne upitničke mjere također njihovi naj snažniji prediktori. Beta ponderi tih prediktora slični su kao i u prethodnim

regresijskim analizama i kreću se od 0.46 za Ugodnost do 0.63 za Emocionalnu stabilnost. Otvorenost/Intelekt naj snažnije predi- cira upitnička mjera Ekstraverzije (Beta=0.30), a nakon nje upitnička mjera Otvorenosti (Be-

ta=0.23). Uz očekivane najznačajnije prediktore, jedan dodatni značajan prediktor javlja se kod Ugodnosti, dva kod Emocionalne stabilnosti, tri kod Savjesnosti i Otvorenosti/Intelekt, dok dimenziju Ekstraverzije značajno predviđa samo istovrsna pridjevska mjera. Kao dodatni prediktor najčešće se javlja dimenzija Ekstraverzije, što govori o širini njezine konceptualizacije, odnosno o njezinoj manjoj diskriminativnosti. Osim kod dimenzije Otvorenosti, beta ponderi dodatnih prediktora višestruko su niži od očekivanih najznačajnijih prediktora i kreću se od 0.10 do 0.21. Općenito, dobiveni rezultati govore o zadovoljavajućoj konvergenciji i diskriminaciji četiriju dimenzija petofaktorskog modela mjerenih dvjema mjerama, dok se pridjevska mjera Otvorenosti/Intelekt u znatnoj mjeri preklapa s upitničkom mjerom Ekstraverzije.

RASPRAVA

Kao što je i očekivano, indeksi pogodnosti pokazuju nešto lošiju prikladnost petofaktorske strukture upitničke u usporedbi s pridjevskom mjerom (Tablica 1). Već je navedeno da su pridjevske mjere transparentnije, odnosno one omogućavaju bolji uvid u veze između čestica i mjerenih koncepata pa ispitanici konzistentnije odgovaraju na njih nego na upitničke mjere (Cellar i sur., 1996). Uz to, upotrebom rečeničnih čestica može se postići veća sadržajna specifičnost u odnosu na pridjevske mjere, što onda dovodi do niže povezanosti rečeničnih čestica s odgovarajućim faktorima. S tim u skladu su i razlike u pouzdanosti faktora mjerenih pridjevskom i upitničkom mjerom. Usprkos većem broju čestica po pojedinom faktoru, pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) za sve su faktore, osim za emocionalnu stabilnost, niže kada su mjereni upitnikom u usporedbi s pridjevskom mjerom. No, niža pouzdanost pojedinih faktora i slabija prikladnost petofaktorske strukture upitničke u odnosu na pridjevsku mjeru ne treba navoditi na zaključak da pridjevska mjera bolje obuhvaća sadržaj dimenzija petofaktorskog modela. Naprotiv, nešto niža pouzdanost i nešto lošija faktorska struktura mogu ukazivati na veću širinu mjerenih dimenzija, što povećava njihovu prognostičku valjanost.

Usporedi li se povezanost istih faktora mjerenih dvjema mjerama može se primjetiti

da je ona najniža za V. faktor (Tablica 2). Rezultati regresijskih analiza (Tablica 5) pokazuju da je najbolji prediktor upitničke Otvorenosti istovrsna dimenzija mjerena pridjevima, dok je najbolji prediktor pridjevske Otvorenosti/Intelekt upitnička Ekstraverzija. Dakle, pridjevska Otvorenost/Intelekt u većoj se mjeri preklapa s upitničkom Ekstraverzijom nego s upitničkom Otvorenošću. Dobiveni su rezultati u skladu s već navedenim sadržajnim razlikama između rečeničnog i pridjevskog V. faktora nađenim u engleskom jeziku (McCrae, 1990; Trapnell, 1994), kao i s rezultatima usporedbe upitničkih i pridjevskih mjera (Goldberg, 1992; John i Srivastava, 1999; McCrae, 1990). Tako npr. McCrae (1990) također nalazi veću povezanost pridjevske Otvorenosti/Intelekt s upitničkom Ekstraverzijom nego upitničke Otvorenosti s pridjevskom Ekstraverzijom. Zanimljivo je da korelacije (Tablica 2) i rezultati regresijske analize (Tablica 5) pokazuju značajnu povezanost upitničke Savjesnosti i pridjevske Otvorenosti/Intelekt, što je također dobiveno i u engleskom jeziku (Trapnell, 1994). Prema ovom autoru, komponenta pridjevskog V. faktora koju naziva intelektualna kompetencija bliža je upitničkoj dimenziji Savjesnosti nego drugoj komponenti pridjevskog V. faktora koja se odnosi na kreativnost. Štoviše, jedna od faceta Savjesnosti u NEO-PI upitniku nazvana je kompetentost (Costa i McCrae, 1995). Najveći broj čestica pridjevske Otvorenosti/Intelekt također se odnosi na kompetentnost (npr. dosjetljiv, inteligentan, snalažljiv), ali ne i na šire karakteristike ove dimenzije koje obično nalazimo u njezinim upitničkim operacionalizacijama. O širini i relativnoj heterogenosti upitničke mjere ove dimenzija govori nam i njezina relativno niska pouzdanost unutarnje konzistencije od 0.69, što je najniže od svih pet dimenzija. Dakle, može se zaključiti da je sadržaj pridjevskog V. faktora uži od onoga kojeg nalazimo u upitnicima.

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju pokazuju da je upitnička Ekstraverzija u većoj mjeri povezana s pridjevskim mjerama nego pridjevska Ekstraverzija s upitničkim mjerama. Osim toga, ova dimenzija pokazuje umjerene povezanosti i sa svim upitničkim dimenzijama osim s Emocionalnom stabilnošću te se može zaključiti da je upitnička Ekstraverzija također definirana vrlo široko, odnosno da je njezina diskriminativna valjanost

niža u odnosu na sve ostale dimenzije unutar obje mjere.

Usprkos navedenim razlikama, rezultati konfirmatornih faktorskih analiza (Tablice 3 i 4) govore u prilog konvergentno-diskriminantnoj valjanosti dviju mjera petofaktorskog modela ličnosti. S tim su u skladu i povezanosti između dviju mjera (Tablica 2), kao i rezultati regresijskih analiza (Tablica 5), koji su pokazali da su osim kod pridjevskog V. faktora najbolji prediktori uvijek istovrsne dimenzije mjerene drugom mjerom. Dakle, obje mjere zadovoljavajuće konvergiraju, pogotovo kada se radi o prva četiri faktora, dok je V. faktor, slično kao i u engleskom jeziku, nešto obuhvatniji u upitničkoj u odnosu na pridjevsku mjeru.

Na kraju, treba naglasiti da ne postoji jednoznačan odgovor na pitanje koju bi od ovih dviju vrsta mjera bilo najprikladnije upotrijebiti. Naime, ne postoji način mjerenja dimenzija petofaktorskog modela koji bi se mogao smatrati najispravnijim, nego postoje metode koje su u prednosti ovisno o specifičnim problemima, potrebama ili ograničenjima istraživanja (Briggs, 1992). Kod pridjevske se mjere može očekivati veća podložnost iskrivljavanju rezultata, manja prediktivna snaga za specifičnije kriterije, ali i veća prostorna i vremenska ekonomičnost. S druge strane, upitničke mjere bolje zahvaćaju kontekstualne i motivacijske elemente i prikladnije su za upotrebu kod slabije obrazovanih ispitanika. Naravno, treba uzeti u obzir i da se ove dvije mjere razlikuju u sadržaju V., te u nešto manjoj mjeri i sadržaju I. Faktora.

LITERATURA

- Angleitner, A., Ostendorf, F., John, O. (1990). Towards a taxonomy of personality descriptors in German: A psycholexical study. *European Journal of Personality*, 4, 89-118.
- Boies, K., Lee, K., Ashton, M.C., Pascal, S., Adelheid, A.M.N. (2001). The structure of the French personality lexicon. *European Journal of Personality*, 15, 277-295.
- Briggs, S.R. (1992). Assessing the five-factor model of personality description. *Journal of Personality*, 60, 253-293.
- Caprara, G.V., Perugini, M. (1994). Personality described by adjectives: The generalizability of the Big Five to the Italian lexical context. *European Journal of Personality*, 8, 357-369.
- Caprara, G.V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., Perugini, M. (1993). The «Big Five Questionnaire»: A new questionnaire to assess the five factor model. *Personality and Individual Differences*, 15, 281-288.
- Cellar, D.E., Miller, M.L., Doverspike, D.D., Klawnsky, J.D. (1996). Comparison of factor structures and criterion-related validity coefficients for two measures of personality based on the five factor model. *Journal of Applied Psychology*, 81, 694-704.
- Costa, P.T., McCrae, R.R. (1985). *The NEO Personality Inventory manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P.T., McCrae, R.R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13, 653-665.
- Costa, P.T., McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64, 21-50.
- De Raad, B. (1998). Five big, big five issues: Rationale, content, structure and crosscultural assessment. *European Psychologist*, 3, 113-124.
- De Raad, B., Szirmak, Z. (1994). The search for the "Big Five" in a non-Indo-European language: The Hungarian trait structure and its relationship to the EPQ and the PTS. *European Review of Applied Psychology*, 44, 17-26.
- De Raad, B., Hendriks, A.A.J., Hofstee, W.K.B. (1992). Towards a refined structure of personality traits. *European Journal of Personality*, 6, 301-319.
- Digman, J.M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
- Eysenck, H.J., Eysenck, S.B.G. (1968). *Eysenck Personality Inventory*. San Diego, CA: Educational and Industrial Testing Service.
- Fahrenberg, J., Hampel, R., Selg, H. (1984). *Das Freiburger Persönlich-*

- keitsinventar (FPI). Revidierte Fassung und teilweise geänderte Fassung FPI-A1.* Göttingen: Hogrefe.
- Goldberg, L.R. (1982). From Ace to Zombie: Some explorations in the language of personality. U: C.D. Spelberger, J.N. Butcher (ur.), *Advances in personality assessment* (Vol. 1, str. 203-243). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Goldberg, L.R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4, 26-42.
- Goldberg, L.R., Somer, O. (2000). The hierarchical structure of common Turkish person-descriptive adjectives. *European Journal of Personality* 14, 497-531.
- Hofstee, W.K.B. (1990). The use of everyday personality language for scientific purposes. *European Journal of Personality*, 4, 77-88.
- Jackson, D.N. (1984). *Manual for the Personality Research Form (3rd edition)*. Goshen: Research Psychologists Press.
- John, O.P. (1990). The «Big Five» factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and questionnaires. U: L.A. Pervin, (ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 66-100). New York: Guilford.
- John, O.P., Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U: L.A., Pervin, O.P., John (ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 102-138). New York: Guilford.
- Kardum, I., Smojver, I. (1993). Petofaktorski model strukture ličnosti: izbor deskriptora u hrvatskom jeziku. *Godišnjak Zavoda za psihologiju*, 2, 91-100.
- Kline, R.B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Press.
- McCrae, R.R. (1990). Traits and trait names: How well is Openness represented in natural languages?. *European Journal of Personality*, 4, 119-129.
- McCrae, R.R., Costa, P.T. (1989). Reinterpreting the Myers-Briggs Type Indicator from the perspective of the five-factor model of personality. *Journal of Personality*, 57, 17-40.
- McCrae, R.R., Costa, P.T. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the five-factor model. U: J.S. Wiggins (ur.), *The five-factor model of personality: Theoretical perspectives* (str. 51-87). New York: Guilford.
- McCrae, R.R., John, O.P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60, 175-215.
- McCrae, R.R., Costa, P.T., Piedmont, R.L. (1993). Folk concepts, natural language, and psychological constructs: The California Psychological Inventory and the five-factor model. *Journal of Personality*, 61, 1-26.
- Miharija, Ž. (1994). *Norme za Eysenckov upitnik ličnosti - oblik za odrasle*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Mlačić, B., Ostendorf, F. (u tisku). Taxonomy and structure of Croatian personality-descriptive adjectives. *European Journal of Personality*.
- Ostendorf, F., Angleitner, A. (1992). On the generality and comprehensiveness of the five-factor model of personality: Evidence for five robust factors in questionnaire data. U: G.V. Caprara, G. Van Heck (ur.), *Modern personality psychology: Critical reviews and new directions* (str. 73-109). London: Harvester-Wheatsheaf.
- Peabody, D. (1987). Selecting representative trait adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 59-71.
- Saucier, G. (1992). Openness versus intellect: Much ado about nothing? *European Journal of Personality*, 6, 381-386.
- Saucier, G. (1994). Trapnell versus lexical factor: More ado about nothing. *European Journal of Personality*, 8, 291-298.
- Saucier, G., Goldberg, G.R. (1996). The language of personality: Lexical perspectives on the five-factor model. U: J.S. Wiggins (ur.), *The five-factor model of personality: Theoretical perspectives* (str. 21-50). New York: Guilford.

Saucier, G., Goldberg, G.R. (2001). Lexical studies of indigenous personality factors: Premises, products, and prospects. *Journal of Personality*, 69, 847-879.

Trapnell, P.D. (1994). Openness versus Intellect: A lexical left turn. *European Journal of Personality*, 8, 273-290.

Žakula, T. (1997). *Upitničko i pridjevsko mjerenje petofaktorskog modela ličnosti*. Diplomski rad. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci.

The relation between adjective and questionnaire measures of the five factor model of personality dimensions

Asmir Gračanin, Igor Kardum, Nada Krapić
University of Rijeka, Faculty of Philosophy
Department of Psychology

The relation between adjective and questionnaire measures of a Five-factor model of personality dimensions was investigated on a sample of 322 subjects. The adjective measure was constructed by selecting adjective descriptors of Five-factor model dimensions in the Croatian language (Kardum i Smojver, 1993). The questionnaire measure was constructed by compiling representative sentence descriptors of Five-factor model dimensions from different questionnaires (Ostendorf i Angleitner, 1992). Results of confirmative factor analysis showed somewhat lower acceptability of the questionnaire measure compared to the adjective measure.

Comparison between these two measures was made by testing their inter-relatedness, i.e. the predictive validity of one of the measures in predicting the results in the other, and secondly, by their communal factor analyses in which three hypotheses regarding their structure were tested: a hypothesis about one general factor, about two factors of the method and a hypothesis about the five-factor structure. Generally, the results of these analyses showed an acceptable convergence for four factors, while adjective Factor V. appeared to be closer to questionnaire Extraversion than to questionnaire Openness. Extraversion was also found to have more extensive content in the questionnaire compared to adjective measure, resulting in its lower discriminative validity.

Key words: five-factor model, adjective measures, questionnaire measures